

PPON Bewegingsonderwijs aan het einde van de basisschool

Aan het einde van het schooljaar 2005-2006 hebben zo'n 1650 leerlingen van 70 basisscholen in jaargroep 8 deelgenomen aan het peilingsonderzoek Bewegingsonderwijs. De peiling omvatte een onderzoek naar de vaardigheid van leerlingen in balanceren, zwaaien, springen, hardlopen, mikken, jongleren, doelspelen, tikspelen en bewegen op muziek. Ook is het onderwijsaanbod onderzocht en werd er geïnventariseerd welke activiteiten leerlingen buiten school op het gebied van sport en bewegen ontplooiën. De belangrijkste bevindingen van dit peilingsonderzoek zijn in deze PPOIN informeert bij elkaar gezet.

Project PPOIN

Sinds 1987 onderzoekt het project Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPOIN) de leeropbrengsten in het basisonderwijs. Intussen heeft PPOIN over vrijwel alle leerstof-domeinen in het basisonderwijs gerapporteerd. In 2003 is PPOIN begonnen aan de vierde cyclus peilingsonderzoeken.

Naast Nederlandse taal, reken-wiskunde en wereldoriëntatie is daarbij opnieuw aandacht voor Engelse taal en bewegingsonderwijs. PPOIN is een project van de afdeling Primair Onderwijs/Voortgezet Onderwijs van Cito en wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

oktober 2008

Onderwijsaanbod

Vakleraar of groepsleraar

Op 60% van de scholen in deze steekproef wordt het bewegingsonderwijs geheel of gedeeltelijk gegeven door een vakleraar. Bij meer dan de helft van de groepen 8 is een vakleraar betrokken die zelfstandig of samen met de groepsleraar het bewegingsonderwijs verzorgt.

Tijd en plaats voor bewegingsonderwijs

In de groepen 3 tot en met 8 wordt circa 90 minuten per week aan bewegingsonderwijs besteed. Dat is evenveel als in 1994. Het meest maakt men gebruik van een gymzaal bij de school, maar ook verder weg gelegen gymzalen of sporthallen worden vaak gebruikt, net als het sportveld (44%).

Gebruik van methoden

Van de groepsleraren die zelf de lessen bewegingsonderwijs geven, maakt de helft gebruik van *Basislessen*. Een kleiner deel van de groepsleraren (10%) gebruikt *Basisdocument Bewegingsonderwijs* en *Bewegen en didactiek*. Door vakleraren wordt vooral het *Basisdocument bewegingsonderwijs* gebruikt.

Balanceren

De leerlingen hebben drie balanceropdrachten uitgevoerd: een handstand en twee opdrachten waarbij ze over de onderlat van een omgekeerde bank heen en weer moesten lopen.

De handstand voert 46% van de leerlingen correct uit. De opdracht met een omgekeerde bank die aan één kant is opgehangen aan het wandrek wordt door 49% correct uitgevoerd. De opdracht met een omgekeerde bank die aan één kant is opgehangen aan touwen voert 39% van de leerlingen correct uit. Bij elkaar genomen worden de balanceropdrachten dus door minder dan de helft van de leerlingen correct uitgevoerd.

Zwaaien

Er zijn twee opdrachten met touwzwaaien uitgevoerd. De eerste vraagt van de leerling een landing in de achterzwaai op de uitgangspositie, na twee keer zwaaien. Dat gaat 30% van de leerlingen goed af.

De tweede opdracht vraagt van de leerling na een zwaai een halve draai te maken om zo te landen met het gezicht in de afzetricting. Dit wordt door 50% van de leerlingen goed uitgevoerd.

Leerlingen slagen er niet goed in de zwaai te onderhouden.

Springen

De leerlingen hebben in de leerlijn *Springen* vier zeer verschillende opdrachten uitgevoerd. Het gaat om verspringen (buiten of binnen), hindernisspringen vanuit de minitramp, een sprong met rol voorover en een wendsprong over de kast met een minitramp.

Buiten in de verspringbak springen leerlingen verder dan binnen, met een dubbelverende springplank op matten. Buiten wordt gemiddeld 306 cm bereikt, binnen 243 cm.

Bij het hindernisspringen moesten leerlingen rechtstandig over een gespannen koord springen vanuit een minitrampoline. Het koord werd telkens 10 cm hoger gelegd, tot maximaal 170 cm. De helft van de leerlingen haalt een hoogte van 150 cm. De hoogste stand wordt door 13% van de leerlingen gehaald.

De sprong met rol voorover vanaf een Reutherplank, ook wel de koprol genoemd, wordt door 46% van de leerlingen correct uitgevoerd.

De wendsprong over de kast met een minitramp wordt door 65% van de leerlingen na drie keer springen correct uitgevoerd.

Hardlopen

De opdracht bestond uit de zogenaamde Shuttle Run Test. Bij deze test moeten leerlingen heen en weer rennen tussen twee lijnen die 20 meter uit elkaar liggen. Met piepjes wordt aangegeven hoe snel ze aan de andere kant moeten zijn. De gemiddelde score voor alle leerlingen is trap 4,7. De jongens behalen gemiddeld echter een duidelijk hogere trap dan de meisjes: 5,5 versus 3,9. Minder dan de helft van de leerlingen haalt de gebruikelijke normering voor een voldoende resultaat: bij de meisjes is dat 20% en bij de jongens 29%.

Mikken en jongleren

De leerlingen hebben vier opdrachten uitgevoerd: twee met een basketbal en twee met een tennisbal.

Bij het 20 maal mikken op de basket vanuit verschillende posities gooien leerlingen gemiddeld 7,7 maal raak. Bij het stuiten en dribbelen met de basketbal over een slalomparcours laat 59% van de leerlingen een correcte uitvoering zien: ze verliezen de bal niet en hebben een soepele balvoering.

Het werpen en vangen van een tennisbal tegen de muur van verschillende afstanden verloopt gemiddeld 4,8 van de 9 maal goed.

Op de grootste afstand, 9 meter, is het succespercentage ongeveer 25%, terwijl dat op 3 meter nog 80% is. Het slaan van een tennisbal tegen de muur gaat in 8,7 van de 10 gevallen goed. 49% van de jongens en 36% van de meisjes voert deze oefening foutloos uit.

Bewegen op muziek

Leerlingen hebben twee opdrachten gedaan in de leerlijn *Bewegen op muziek*, waarbij het tempo en de gevraagde beweging in beide opdrachten duidelijk verschilden. Bij de opdracht 'start en tempo' lag het accent op de timing van de inzet en het in hetzelfde bewegingsritme blijven lopen. Gemiddeld 61% van de leerlingen voert deze oefening correct uit. Bij de tweede oefening, 'loop en spring', gaat het vooral om het op het juiste moment veranderen van de beweging. Deze oefening wordt door 65% van de leerlingen correct uitgevoerd.

Doelspelen en tikspelen

De leerlingen hebben verschillende doelspelen en tikspelen gespeeld, steeds in groepjes van vier. Daarin zijn verschillende rollen gedefinieerd, te verdelen in twee posities: aanvaller, jager of tikker versus verdediger, onderschepper, lummel, looper of haas. De acties van de leerlingen in die rollen zijn geregistreerd. Het blijkt moeilijk bij dit soort uitkomsten een algemene beeld van de prestaties te geven. Wel zijn er duidelijk verschillen tussen leerlingen en groepen van leerlingen te rapporteren.

Verschillen tussen leerlingen

Voor alle onderzochte vaardigheden is geanalyseerd in hoeverre achtergrondkenmerken van de leerlingen van invloed zijn op het uitvoeringsniveau. Het gaat om tien achtergrondkenmerken: geslacht, formatiegewicht, leertijd, body mass index (BMI), doorstroomkenmerk, buitenschoolse sportactiviteiten (BSS) en beweegnorm (BN), stratum, type leraar en lestijd op het rooster.

De meeste significante verschillen worden aangetroffen bij de analyses voor geslacht, gevolgd door de mate van buitenschoolse activiteit (BSS), en BMI.

In 70% van de gevallen is er een significant verschil tussen de prestaties van jongens en meisjes. Bij de meeste oefeningen doen de jongens het beter dan de meisjes. In enkele gevallen is dat andersom. Het gaat dan om de handstand, de opdracht voor acrogym en de twee opdrachten van *Bewegen op muziek*.

In 59% van de vergelijkingen is er een significant verschil tussen leerlingen voor de variabele BSS. Meestal blijken de actiefste leerlingen het best te scoren.

De variabele BMI blijkt in 50% van de gevallen een significant verschil op te leveren. Bijna altijd zijn de leerlingen met een te lage BMI in het voordeel.

Als er een significant verschil is tussen typen leraren (in 35% van de gevallen), behalen leerlingen uit situaties waarin alleen de vakleraar het bewegingsonderwijs verzorgt doorgaans een hogere gemiddelde score dan leerlingen die alleen les krijgen van een groepsleraar.

Een adequaat bewegingsaanbod

De Alliantie 'School en sport samen sterker' heeft als doelstelling dat er voor elke leerling dagelijks een adequaat sport- en beweegaanbod gerealiseerd moet worden binnen en buiten de schooluren. Onder 'een adequaat aanbod' wordt verstaan: 'het onder deskundige begeleiding kunnen uitvoeren van sport en spel op geschikte locaties met een geschikte accommodatie'. Slechts 4% van de scholen realiseert deze doelstelling op dit moment. Twee derde van de respondenten zegt twee dagen in de week een adequaat aanbod te realiseren. Een op de vijf leraren geeft aan dat slechts één dag in de week te doen.

Zwemonderwijs

Op bijna 69% van de scholen wordt zwemonderwijs gegeven. Het zwaartepunt van de zwemlessen ligt in groep 5. Op 15% van de scholen hebben leerlingen in de jaargroepen 7 en 8 nog zwemonderwijs. Vergeleken met de vorige peiling in 1994 wordt er nu minder gezwommen, behalve in de jaargroepen 7 en 8. In jaargroep 8 heeft 97% van de leerlingen diploma A, 86% B en 51% C. Deze diploma's hebben ze meestal niet tijdens de zwemlessen op school behaald.

Activiteiten van leerlingen

Activiteiten van leerlingen bij club of vereniging

Ruim 80% van de leerlingen in jaargroep 8 is lid van een sportvereniging of gaat ergens naar toe om les te krijgen in een sport of andere bewegingsactiviteit. Dat is evenveel als in 1994. Leerlingen bezoeken de sportvereniging doorgaans minstens een keer per week. Ruim 40% bezoekt de club of vereniging vaker dan eenmaal per week. Een hoger percentage van de leerlingen dan in 1994 doet aan teamsport. Dat geldt zowel voor jongens als voor meisjes. Met name voetbal en hockey zijn populairder geworden. Daarnaast scoort ook tennis hoger.

Tijd voor sport en bewegen en de beweegnorm

Leerlingen hebben zelf een inschatting gemaakt van de totale hoeveelheid tijd die ze in een gewone week aan sport en bewegen besteden, inclusief de gymles op school. Voor jongeren onder de 18 is de beweegnorm: dagelijks een uur matig intensieve lichamelijke activiteit, waarbij de activiteiten minimaal tweemaal per week gericht zijn op het verbeteren of handhaven van lichamelijke fitheid (kracht, lenigheid en coördinatie). Deze beweegnorm wordt door 29% van de leerlingen gehaald. Bijna 40% beweegt vijf dagen in de week een uur of meer.

Opinies over spel en sport

96% van de leerlingen vindt het leuk om te sporten, slechts 1% niet. Op de vraag: 'Zou je het leuk vinden om elke dag iets aan sport of gymnastiek te doen op school, bij een sportvereniging of ergens anders?', antwoordt 63% positief en 17% negatief. Deze vraag heeft betrekking op de doelstelling van de Alliantie School en Sport. Op dit moment is er nog lang niet bij alle leerlingen een wens die overeenstemt met deze doelstelling.

Wat leerlingen kunnen

Als uitgangspunt voor het peilingsonderzoek dienden de kerndoelen basisonderwijs. Om te kunnen onderzoeken wat het niveau van de vaardigheid van de leerlingen is op dit gebied zijn we uitgegaan van een domeinbeschrijving waarin het kader voor de ontwikkelde opdrachten voor leerlingen werd geschetst. De opdrachten in de peiling zijn gekoppeld aan zowel de kerndoelen als de leerlijnen uit het *Basisdocument Bewegingsonderwijs*. De leerlingen hebben individuele activiteiten uitgevoerd, waarin ze zelfstandig een opdracht vervulden en spelsituaties, waarin ze in groepjes van vier met elkaar een tikspel of doelspel deden.

Kerndoelen, leerlijnen, bewegingsthema's en peilingsoefeningen

Kerndoelen	Domein	doel	Leerlijn Basisdocument	Bewegingsthema	Oefeningen en spelen in PPO
A	Gymnastiek en Atletiek	1a	1 Balanceren	Balanceren	1 Op evenwichtsbalk stabiel
		1a		Balanceren	2 Op evenwichtsbalk instabiel
		1a		Acrobatiek	3 Handstand
		1a		Acrobatiek	4 Truc met drietal
		1d		2 Klimmen*	
		1e	3 Zwaaien	Schommelen	5 Touwzwaaien met landing op afzetvlak
		1e		Schommelen	6 Touwzwaaien met landing halve draai
		1c	4 Over de kop gaan*		
		1b	5 Springen	Steunspringen	7 Wendsprong over de kast
		1c		Steunspringen	8 Rollen over verhoogd vlak
		1b		Ver- en hoogspringen	9 Hindernisspringen
		1b		Ver- en hoogspringen	10 Verspringen binnen
		1b		Ver- en hoogspringen	11 Verspringen buiten
		2	6 Hardlopen	Hardlopen	12 Duurloop
		3			Reguleringsdoelen
B	Spel	5	7 Mikken	Mikken	13 Mikken op een hoog doel
		5	8 Jongleren	Werpen en vangen	14 Kaatsenballen met kleine bal via de muur
		5		Soleren	15 Stuiten en dribbelen grote bal
		5		Retourneren	16 Tennissen via de muur
		4	9 Doelspelen	Keeperspel	17 Chaosdoelenspel
		4		Lummelspel	18 Tienbal
		4		Aangepast spel	19 Pylonbal
		4	10 Tikspelen	Tikspel	20 Overlooptikspel
		4		Tikspel	21 Rawhide
		4		Afgooispel	22 Duo-jagerbal
		4	11 Stoeispelen*	Honkloopspel	23 Uittikslagbal
6	Reguleringsdoelen	Bij oefening 17 en 23			
C	Bewegen op muziek	7a	12 Bewegen op muziek	Tempo	24 Start en tempo
		7a		Frasering	25 Loop en spring

* leerlijn is niet in de peiling vertegenwoordigd

Vergelijking met de vorige peiling

Er zijn slechts enkele opdrachten waarbij we de huidige resultaten kunnen vergelijken met die van het peilingsonderzoek in 1994. Zes individuele opdrachten zijn op dezelfde wijze uitgevoerd als in 1994. Bij elkaar genomen is er weinig verschil tussen de prestaties uit de twee peilingen. Er zijn twee opdrachten waar wel een opvallend verschil is te zien. Het verspringen buiten levert nu een beter resultaat op dan in 1994. Dat verschil is overigens geheel toe te schrijven aan de vooruitgang bij de meisjes. In negatieve zin valt op dat bij de duurloop nu een duidelijk lager gemiddelde wordt behaald. De behaalde trap op de Shuttle Run Test is zowel bij de jongens als bij de meisjes beduidend lager dan in 1994.

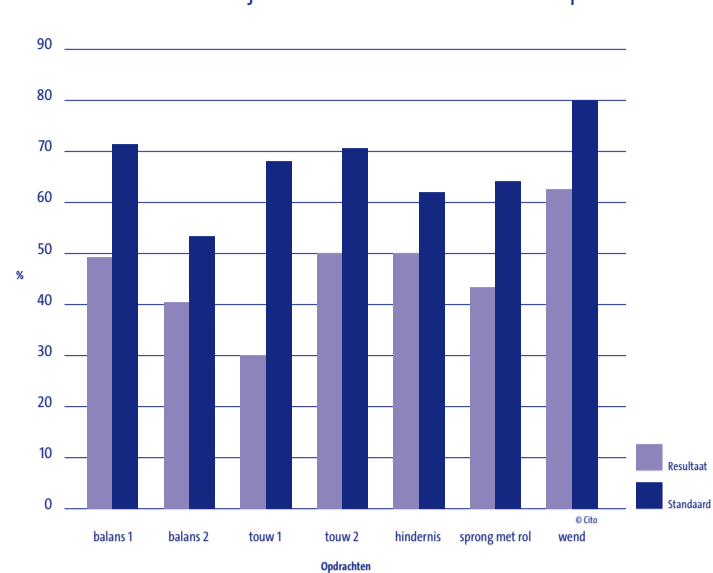
PPON-standaarden: voldoen de resultaten aan het gewenste niveau?

‘Wat zouden leerlingen aan het einde van de basisschool moeten kunnen op het gebied van bewegingsonderwijs?’ en ‘In hoeverre bereiken leerlingen het gewenste resultaat?’ Op deze twee vragen wil het standaardenonderzoek een antwoord geven.

Aan deskundigen op het terrein van bewegingsonderwijs is gevraagd een uitspraak te doen over het niveau dat ze wenselijk vinden als uitkomst bij een aantal van deze opdrachten. Deze wenselijke niveaus noemen we standaarden. Bij de eerste set opdrachten (balanceren, touwzwaaien en specifieke vormen van springen) worden de resultaten geformuleerd in een scoringsregel. In die scoringsregel staat beschreven hoe een correcte uitvoering van de oefening eruit moet zien.

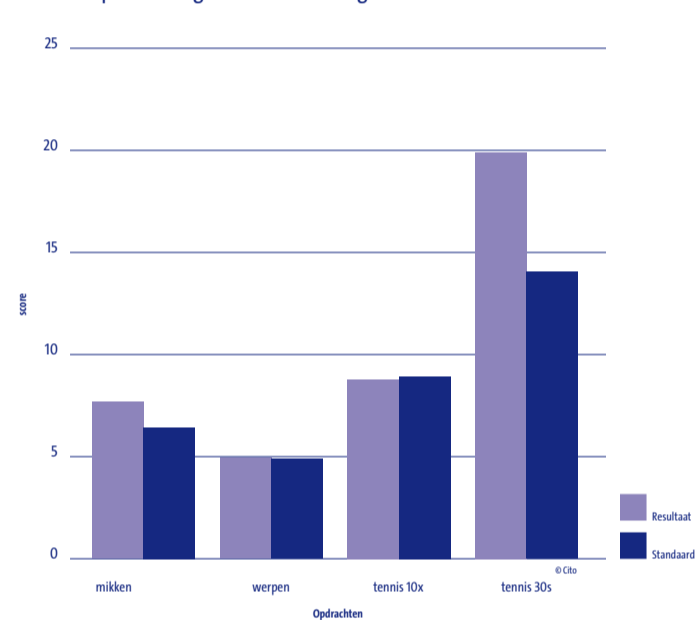
De deskundigen geven aan welk percentage van de leerlingen aan deze scoringsregel zou moeten voldoen. Het blijkt dat de deskundigen bij deze opdrachten over de hele linie hogere eisen stellen dan de feitelijke resultaten die de leerlingen bereiken. Zij vinden dat, afhankelijk van de opdracht, gemiddeld 57 tot 81% van de leerlingen aan de scoringsregel moet voldoen. Feitelijk voldoet tussen de 30 en 65% van de leerlingen aan de scoringsregel. De standaard ligt dus gemiddeld 20% hoger dan het bereikte resultaat; volgens de deskundigen mag bij deze opdrachten van de leerlingen wel wat meer worden gevraagd dan ze nu laten zien.

Standaarden en feitelijke resultaten voor zeven individuele opdrachten

Bij de tweede set van opdrachten worden de standaarden uitgedrukt in concreet door de leerlingen te behalen scores. Daar is het beeld anders dan bij de eerste set opdrachten. Bij twee van de vier opdrachten, namelijk bij het mikken op de basket en bij het tennissen tegen de muur, is het resultaat van de leerlingen beter dan de standaard. In dit geval stemmen de prestaties van de leerlingen dus aardig overeen met wat de experts wenselijk vinden.

Standaarden en feitelijke resultaten voor de opdrachten mikken, werpen en vangen en tennissen tegen de muur

PPON op het Web <http://ppon.cito.nl>

Als u meer wilt weten over PPON kijk dan eens op <http://ppon.cito.nl>. U vindt daar actuele informatie over PPON, maar u treft ook uitvoerige informatie aan over de verschillende peilingsonderzoeken.

Het rapport over het onderzoek naar bewegingsonderwijs, *Balans van het bewegingsonderwijs aan het einde van de basisschool 3*, kunt u bestellen bij de Klantenservice van Cito of rechtstreeks in de webwinkel van Primair onderwijs van Cito.

U kunt de balans ook raadplegen op de website van PPON.

Op de site vindt u ook de volgende rapporten:

Onderwijs op peil? Een samenvattend overzicht van 20 jaar PPON (2008)

Nederlandse taal

Balans van handschriftkwaliteit in het primair onderwijs (2003)
Balans van het schrijfonderwijs op de basisschool (2004)
Balans van taalkwaliteit in schrijfwerk uit het primair onderwijs (2004)
Balans van het spreekonderwijs op de basisschool (2006)
Balans van het leesonderwijs in het speciaal basisonderwijs 3 (2007)
Balans van het leesonderwijs aan het einde van de basisschool 4 (2007)
Balans over leesstrategieën in het primair onderwijs (2007)
Balans van het leesonderwijs halverwege de basisschool 4 (2007)

Rekenen/wiskunde

Balans van het reken-wiskundeonderwijs aan het einde van de basisschool 4 (2005)
Balans van het reken-wiskundeonderwijs halverwege de basisschool 4 (2005)

Engels

Balans van het Engels aan het einde van de basisschool 3 (2008)

Verkeer

Inventarisatie verkeersonderwijs op de basisschool in 2006

Wereldoriëntatie

Balans van het geschiedenisonderwijs aan het einde van de basisschool 3 (2003)
Balans van het aardrijkskundeonderwijs aan het einde van de basisschool 3 (2003)
Balans van het biologieonderwijs aan het einde van de basisschool 3 (2003)
Balans van het natuurkunde- en techniekonderwijs aan het einde van de basisschool 3 (2004)

In voorbereiding:

Balans over de strategieën en procedures bij het hoofdrekenen halverwege de basisschool
Balans van het reken-wiskundeonderwijs in het speciaal basisonderwijs 3
Balans over luistervaardigheid in het primair onderwijs

Stuur uw e-mail reactie naar ppon@cito.nl

Cito
Nieuwe Oeverstraat 50
Postbus 1034
6801 MG Arnhem
T (026) 352 11 11
F (026) 352 13 56
www.cito.nl

Klantenservice
T (026) 352 11 11
F (026) 352 11 35
klantenservice@cito.nl

Fotografie: Ron Steemers
© Stichting Cito Instituut voor
Toetsontwikkeling (2008) Arnhem